Læstadianism och kristdemokrati: En studie av två finländska extremfall[1]

Andreas Fagerholm

Kristdemokraterna i Finland (KD) grundades år 1958 som ett konservativt parti med antikommunistisk profil.[2] Partiet valdes in i riksdagen 1970 och har sedan dess varit ett alternativ för väljare som värnar om traditionell moral och kristen etik. Partiets inflytande har dock förblivit marginellt; på nationell nivå stöds det vanligen av 3–5 % av väljarna. Det låga nationella stödet till trots finns det områden där partiet är mycket populärt. Här märks särskilt de österbottniska kommunerna Larsmo och Pedersöre.

Avsikten med denna artikel är att belysa den finländska kristdemokratin genom en studie av extremfallen Larsmo och Pedersöre. Studien, som är teoribyggande och hypotesformulerande, lyfter fram en potentiellt central förklaringsfaktor till starkt KD-stöd:

1 En tidigare version av artikeln presenterades vid Statsvetenskapliga förbundets (SWEPSA) årskonferens i Växjö i oktober 2025. Tack till Magnus Hagevi, Tomas Larsson och Arne Rasmusson för värdefulla kommentarer. Även Tom Carlson och Magnus Enlund har lämnat värdefulla synpunkter.

2 Mellan 1958 och 2001 hette partiet Finlands Kristliga Förbund. I denna artikel används beteckningarna KD och Kristdemokraterna även för perioden fram till 2001, av förenklings- och enhetlighetsskäl.

väckelsepräglad kristendom[3], här exemplifierad genom læstadianism. Forskningsfrågan är tudelad: Kan vi ådagalägga en koppling mellan læstadianism och stöd för KD? Och vilka är, i så fall, de mekanismer som kan bidra till att upprätthålla denna koppling? Artikelns syfte är därmed att erbjuda ett preliminärt ramverk till grund för vidare forskning om sambandet mellan religiositet och partipreferens i Finland.

Artikeln har i allt sex avsnitt. Det första ger en kort bakgrund till kristdemokratin och presenterar studiens teoretiska utgångspunkter. Det andra redogör för metod och material. Det tredje etablerar studiens empiriska kontext genom en översikt över den læstadianska rörelsens uppkomst och utveckling samt en kartläggning av dess relation till politik och partipolitik. De två följande avsnitten utgör artikelns egentliga analysdel: det fjärde avsnittet granskar kopplingen mellan læstadianism och kristdemokrati medan det femte lyfter fram de mekanismer som kan förklara denna relation. Det sjätte och sista avsnittet sammanfattar.

Bakgrund och teoretiska utgångspunkter

Den kristdemokratiska ideologin har sina rötter i 1800-talets katolska sociallära och växte fram som en reaktion mot sekularisering, liberal individualism och socialistisk kollektivism (Kalyvas 1996, kap. 4). I Skandinavien uppstod kristdemokratiska partier under mellan- och efterkrigstiden, ur frikyrkliga och väckelsekristna miljöer och med tydligt kristna profiler (Karvonen 1992, 349–350; Madeley 2004, 233–235). Sedermera har de närmat sig de kontinentala systerpartierna och anammat en bredare, mindre konfessionell, politik (Arter 2024b, 30f). I Finland har utvecklingen följt samma mönster. Således vann KD till en början stöd främst i rätt snäva nypietistiska kretsar (Arter 1980, 147f) för att senare profilera sig som ett värdeorienterat allmänpolitiskt mittenhögerparti med fokus på familje- och socialpolitik (Arter 2024a, 124f).

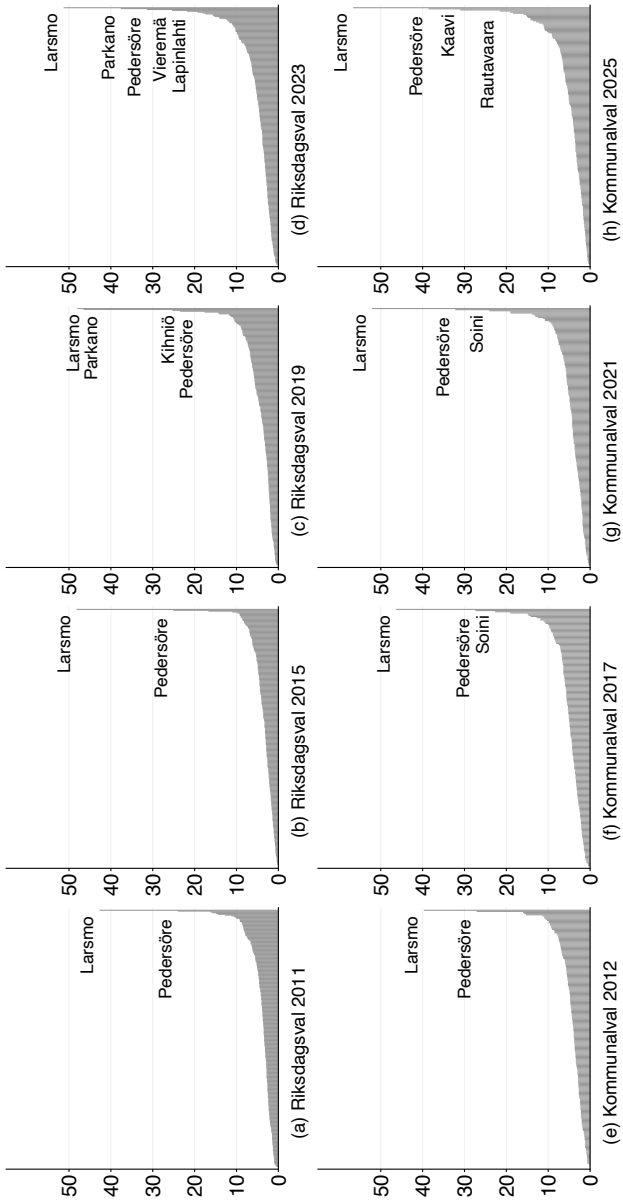
3 Med väckelsepräglad kristendom avses aktiv tro och aktivt religiöst engagemang inom eller (helt eller delvis) utanför det etablerade kyrkolivet.

Forskningen om KD:s väljarbas är begränsad, men studier pekar på att ”religiosity is the key factor explaining identification with the […] [p]arty” (Borg & Paloheimo 2024, 131; se även Mykkänen 2012). Denna observation är förenlig med internationella forskningsrön. I takt med religionens minskade betydelse för väljarbeteendet i stort tenderar religiöst engagemang (Dogan 2001, 101f) – i nordiska sammanhang uttryckligen väckelsekristet engagemang (Hagevi 2009, 200) – utgöra den viktigaste förklaringen till kristdemokratisk partiidentifikation. Mindre är känt om de mekanismer som förmedlar sambandet mellan religiositet och partipreferens. Med utgångspunkt i tidigare nordisk forskning om religion och politisk opinion (se fr.a. Hagevi 2009, kap. 1) uppmärksammar denna artikel kognitiva, affektiva och sociala mekanismers roll i kristdemokratisk mobilisering. Den kognitiva dimensionen handlar här om hur religion formar individers politiska värderingar medan den affektiva tar fasta på hur religion präglar gruppidentitet och samhörighet. Socialisation avser hur religiösa normer och politiska preferenser överförs inom nätverk.

Metod och material

Studiens empiriska huvudfokus ligger på Larsmo och Pedersöre. Kommunerna kan betraktas som extremfall i den meningen att de avviker markant från centraltendensen vad gäller stödet för KD (Gerring 2017, 68f). I båda kommunerna har partiet erhållit över 20% av rösterna i samtliga riksdags- och kommunalval sedan 2010 (se figur 1 nedan).

Extremfall används i explorativa syften, för att identifiera och diskutera möjliga förklaringsfaktorer. Tanken är att relationer mellan variabler blir särskilt synliga i extrema situationer och att detta möjliggör identifiering av potentiellt intressanta faktorer som kan vara svårare att urskilja i mer genomsnittliga fall (Seawright & Gerring 2008, 301). Som vi ska se (i avsnitt fyra) framstår den religiösa strukturen i form av väckelsepräglad kristendom (læstadianism) som en uppenbart viktig förklaring till KD:s stöd i de två kommunerna.

Figur 1: KD:s kommunvisa understöd (%) i kommunal- och riksdagsval under 2010- och 2020-talen; kommunerna ordnade (v–h) från de med lägst (men >0,0) till de med högst KD-understöd)

Utifrån denna observation görs även (i avsnitt fem) en diagnostisk granskning (Gerring 2007, 163). Syftet med denna är att klarlägga mekanismer som ytterligare kan belysa sambandet mellan læstadianism och stöd för KD. Noteras bör att generaliseringsambitionerna härvidlag är låga; syftet är inte att påvisa ett generellt samband mellan læstadianism och stöd för KD utan att undersöka hur sambandet kan se ut i en kontext där både den religiösa strukturen och det politiska utfallet är tydligt.

Den valda analysstrategin har både styrkor och begränsningar. Upplägget möjliggör en detaljerad analys och ger förutsättningar att identifiera effekter och mekanismer med rimligt hög intern validitet. Samtidigt är den externa validiteten naturligtvis begränsad; resultaten kan fungera som ingång till studier med generaliseringsambitioner, men de kan, som ovan antyddes, inte i sig och utan vidare generaliseras till andra sammanhang. Studien bör, med andra ord, ses som en hypotesgenererande och teoribyggande ingång till vidare forskning, inte som ett självständigt empiriskt bidrag.

Studien bygger, i likhet med tidigare samhällsvetenskaplig forskning kring tangerande teman (se Nykänen 2012; Linjakumpu 2012; 2018), på en användning av olika typer av data och analysmetoder. Denna ansats är typisk även för teoribyggande fallstudier (se Gerring 2017, kap. 8). I nästa avsnitt studeras sekundärlitteratur för att ge en översiktlig bild av den föreslagna oberoende variabeln (læstadianism). I det därpå följande avsnittet illustreras det lanserade sambandet mellan læstadianism och kristdemokrati med hjälp av primärlitteratur (historiker, intervjudata) för historiska uppgifter samt valstatistik för rådande förhållanden. Metoder som används i redovisningen av resultaten är statistiska mått som procentsatser och linjär regression. Det sista empiriska avsnittet lyfter fram möjliga mekanismer medelst expertenkäter, primärlitteratur samt valstatistik. Data från expertenkäter återges med hjälp av positionsmått medan primärlitteratur analyseras med hjälp av textanalytisk närläsning. Valstatistik redovisas med frekvensmått.

Den læstadianska rörelsen uppstod ur den väckelse som den svensk-samiske prästen Lars Levi Læstadius (1800–1861) startade i norra Sverige på 1840-talet. Efter en personlig andlig pånyttfödelse kom hans förkunnelse att präglas av en skarp kritik mot vad han uppfattade som död tro samt av en betoning på syndanöd, omvändelse, förlåtelse och rättfärdiggörelse genom Guds nåd (Brännström 1962, 110, 131, 157–158). Väckelsen, som starkt betonade nykterhet, spreds snabbt bland samer och (huvudsakligen) finskspråkiga invånare i kalottområdet (Miettinen 1942, 24f; Lohi 1989, 227f, 293f). Under 1860-talet följde en ny expansionsvåg (Raittila 1976, 148f), och före sekelskiftet hade rörelsen spridit sig över stora delar av Nordkalotten och över så gott som hela Finland (Lohi 1997, 668, 670).

Efter Læstadius arvtagare Johan (Juhani) Raattamaas bortgång 1899 splittrades den læstadianska rörelsen i tre huvudgrenar: de förstfödda (västlæstadianer), de nyväckta och gammallæstadianer (Talonen 2001, 13–14; för detaljer se även Lohi 2007). En andra i sammanhanget betydande splittring ägde rum under 1930-talet, då gammallæstadianerna delades i två läger. I Finland förblev huvudfåran inom Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys (SRK) medan en minoritet samlades inom Rauhan Sana-riktningen (efter tidningen *Rauhan Sana*; Talonen 2025, 77f, 105–107; se även Nevalainen 2004).

Idag är gammallæstadianerna (ca 100 000 anhängare globalt), de förstfödda (ca 31 000) och Rauhan Sana-riktningen (ca 23 000) de största grupperna (Talonen 2001, 25; 2014, 31; 2016, 134; jfr även Boreman 1953, 259). Rauhan Sana-riktningen – som står i centrum för denna artikel – representeras i Finland av tvåspråkiga Laestadianernas Fridsföreningars Förbund (LFF) och finskspråkiga Lähetysyhdistys Rauhan Sana (LYRS). Riktningen har anhängare även i Sverige (främst i Tornedalen samt i Boden, Luleå och Piteå), Norge (främst i Alta i Finnmark) och Nordamerika. Kontakterna mellan riktningens olika miljöer är, särskilt inom Norden, täta, med regelbundna predikantutbyten vid såväl större möten som mindre sammankomster.

Rauhan Sana-riktningen skiljer sig från gammallæstadianismens huvudfåra (SRK) främst genom en mindre exklusiv församlingssyn (Lohi 2007, 497; Talonen 2025, 105).[4] Rörelsen kan betraktas som bibeltrogen, med särskilt fokus på frälsning genom bot, bättring och förlåtelse. Den intar ett avvisande förhållningssätt till abort, kvinnliga präster och samkönade äktenskap och förhåller sig även (mer eller mindre) reserverat till familjeplanering samt till diverse sekulära kulturella uttryck och aktiviteter (Snellman 2011, kap. 3; jfr även Salomäki 2010, kap. 8).

~

Att leva som læstadianskt kristen innebär ett liv ”i världen, men inte av världen”. Genom arbets- och samhällsliv lever læstadianskt kristna nog i världen, men eftersom lojaliteten i första hand tillhör Guds rike bör man som læstadian undvika att formas av de värderingar som är av världen. Myndigheter ses ofta som en del av den gudagivna ordningen, och lydnad rekommenderas så länge kraven inte står i strid med Guds ord. Samhälleligt engagemang och offentliga uppdrag har länge betraktats som något positivt och som naturliga delar av det kristna samhällsansvaret (se t.ex. Nykänen & Harjumaa 2019; Snellman 2019).

I linje med den læstadianska rörelsens patriarkala och konservativa profil har mitten- och högerpartier utgjort naturliga plattformar för partipolitisk aktivitet. I Finland stödde finskspråkiga læstadianer till en början det gammalfinska partiet (Talonen 1988, 85f, 102f; 1993, 40f). Efter 1917 trädde Agrarförbundet (idag Centern) fram som den starkaste aktören, särskilt bland de i landets norra delar starka gammallæstadianerna. De förstfödda, med sina starkaste fästen i syd, röstade främst på Samlingspartiet (Talonen 1988, 223f, 286f; 1993, 48f, 116f). På 1930-talet fick även ytterhö-

4 Här kan det noteras att Rauhan Sana-riktningen, och i synnerhet LFF, har genomlevt en viss förnyelseprocess på senare år. Detta har inneburit bland annat nya verksamhetsformer (separat kvinno- och ungdomsverksamhet) samt gränsöverskridande samarbete (bland annat genom medlemskap i Finlands teologiska institut). Förnyelseprocessen bedöms ha stärkt rörelsen, även om också ett missnöje kunnat skönjas bland mer traditionellt sinnade anhängare (Snellman 2020, 227–228).

gern ett visst stöd, särskilt bland de förstfödda (Talonen 1993, 85f, 116f). Även (ytter)vänstern har ställvis vunnit röster (Talonen 1988, 133–135, 191–193, 334–336; 2001, 27–28).[5] Bland svenskspråkiga læstadianer dominerade Svenska folkpartiet (SFP), men även Socialdemokraterna (SDP) erhöll ett visst stöd (Talonen 2019, 41–43).

Idag är Centern fortsatt starka bland gammallæstadianerna, även om också andra partier vunnit mark (Nykänen 2012, 149–172). Bland de förstfödda är Samlingspartiet alltjämt störst, men konkurrensen tros ha ökat även här (Talonen 2019, 40). Mot denna bakgrund framstår utvecklingen inom Rauhan Sana-riktningen – och särskilt inom LFF-læstadianismen[6] – som anmärkningsvärd: till skillnad från de till synes allt mer splittrade partisympatimönstren på andra håll tyder mycket på att KD här gradvis fått en mer dominerande position bland de læstadianska väljarna.

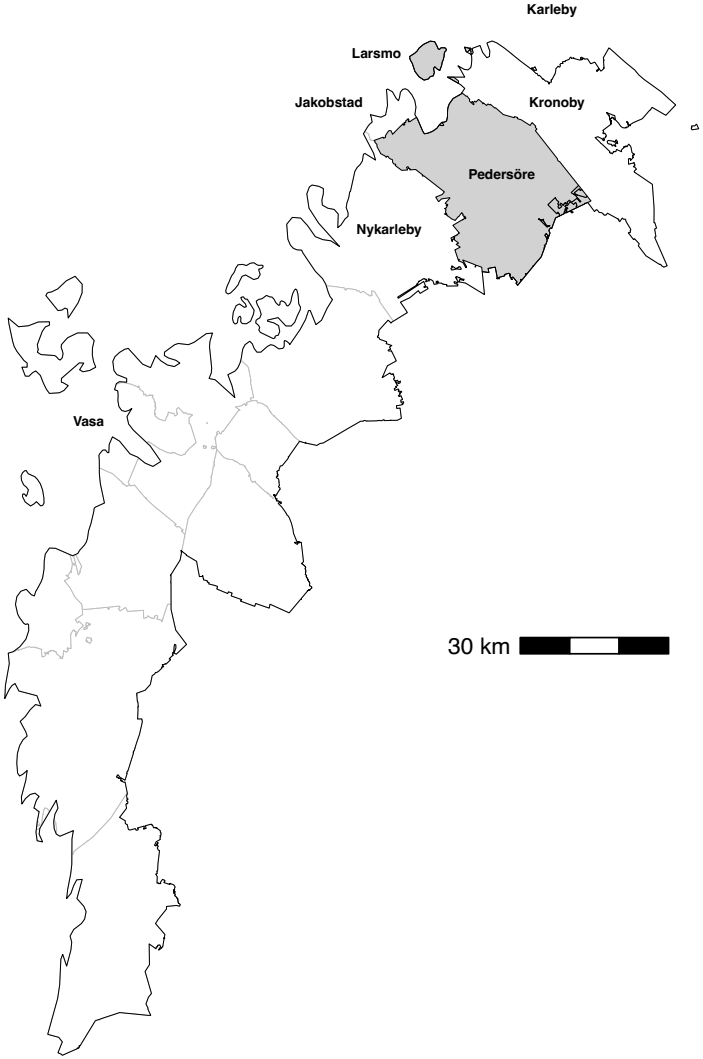
Læstadianism och kristdemokrati: sambandet

Hur ser då kopplingen mellan LFF-læstadianism och kristdemokratiskt röstande ut? För att granska detta fokuseras på extremfallen Larsmo och Pedersöre (se figur 2). Avsnittet inleds med en

5 Den gammallæstadianske predikanten, prästen och senare biskopen L. P. Tapaninen var riksdagsledamot för Fosterländska folkrörelsen åren 1933–1936 (se Juva 1989, kap. 16), liksom även den nyväckta (tidigare samlingspartistiska) prästen Yrjö Kivenoja. Yttervänstern fick en (gammal)læstadiansk ledamot år 1958, då Martti Linna valdes in för Demokratiska förbundet för Finlands folk (se Tölli 2007, kap. 2–6). Utöver Linnas hemort Nivala (se även Helin 1996, 218f) sägs yttervänstern ha vunnit læstadianskt understöd även i vissa mindre byar i norra Finland (Jokela 1960, 12; 1961, 38, 40). 1958 invaldes även den av læstadianismen influerade prästen Elis Manninen för Socialdemokraterna.

6 I återstoden av artikeln används termen (LFF-)læstadianism för den læstadianska rörelsen i Larsmo och Pedersöre med omnejd (odelad gammallæstadianism fram till mitten av 1930-talet, därefter Rauhan Sana-riktningen). När andra miljöer avses används deras respektive gängse namn. Området – Jakobstadsregionen (Jakobstad, Kronoby, Larsmo, Nykarleby och Pedersöre) samt Karleby – har ibland betecknats som ”bibelbälte”. Häger (2017a, 161f) menar dock att denna beteckning är en förenkling som i bygger på en generalisering av læstadianismens roll i (delar av) Larsmo och Pedersöre till att omfatta hela regionen. Utöver tre bönehus i Larsmo och två i Pedersöre finns ett LFF-anknutet bönehus vardera i Jakobstad och Karleby (samt ett i Helsingfors och ett i Vasa). I Kronoby och Nykarleby saknar rörelsen egentligt fotfäste.

kort genomgång av det religiösa och politiska livet i kommunerna fram till KD:s genombrott år 1996. Därefter följer en empirisk översikt över det förmodade sambandet mellan læstadianism och kristdemokrati idag.

Figur 2: Larsmo och Pedersöre i landskapet Österbotten

~

Larsmo och Pedersöre har traditionellt präglats av fiske samt jord- och skogsbruk och utmärks idag av livligt företagande, bland annat inom båt-, plast- och metallindustri (Uppslagsverket Finland 2012a; 2012b). Invånarantalet i Larsmo är knappt 6 000 (92% svenskspråkiga) och i Pedersöre drygt 11 000 (88% svenskspråkiga). Andelen barn under 15 år är mycket hög (ca 30%) i Larsmo (se även Finnäs 1989) och hög (ca 22%) i Pedersöre (FOS 2024).

Båda kommunerna har påverkats av olika väckelserörelser. Læstadianismen kom på 1870-talet, och bönehus uppfördes snart i Bosund (1896) och Näs (1906) i Larsmo samt i Ytteresse (1909) i dåvarande Esse kommun (Esse slogs samman med Purmo och Pedersöre år 1977). I Risöhäll (Larsmo) uppfördes ett bönehus år 1962, och i Kållby (Pedersöre) år 1991 (Wentin 1963, 13, 29f, 78f; Lohi 1997, 361–369).

Den starka andligheten har även präglat det politiska livet. I Larsmo var SFP och SDP länge jämnstarka, och båda partiernas lokalavdelningar betonade kristna värden (Braskén 1986, 84; Karlsson m.fl. 1986, 70). Kommunens læstadianer sympatiserade framför allt med SFP, men även SDP fick ett betydande stöd bland læstadianskt kristna väljare. Læstadianer var även verksamma som förtroendevalda inom båda partierna (se Braskén 1986, 96f; Karlsson m.fl. 1986, 71f; Björkskog u.å., 19f; Gäddnäs & Fagerholm 2006, 93f; Enkvist m.fl. 2018, 74; även Enkvist 2025). I Esse, och sedermera i Pedersöre, var SFP länge den klart dominerande grupperingen. De allra flesta av de læstadianska väljarna torde ha sympatiserat med partiet, som även haft ett flertal læstadianska förtroendevalda (se Pettersson 2009, 57f; Enkvist m.fl. 2018, 75; även Enkvist 2025).

Idag är den læstadianska rörelsen väletablerad i båda kommunerna, med stora bönehus i Bosund, Näs och Risöhäll i Larsmo samt i Ytteresse och Kållby i Pedersöre. Ungefär 2 500 Larsmobor och 2 500 Pedersörebor tillhör rörelsen, motsvarande något under 50% av Larsmos och något under 25% av Pedersöres befolkning (Enkvist 2025).[7] Politiskt har kommunerna förändrats avsevärt.

7 Antalet anhängare har ökat från cirka 2100 (barn inräknade) i vardera kommunen år 2007/2008 (Snellman 2011, 52). Anhängarnas aktivitet är varierande;

Religion har framträtt som en allt viktigare mobiliserande kraft, på bekostnad av, framför allt, språk. KD:s egentliga genombrott kom i medlet på 1990-talet, delvis som en reaktion på en upplevd liberaliseringstrend inom SFP (Dahlbacka 2017, 389) och delvis som en följd av att (den svenskspråkige men inte læstadianske) karlebybon Bjarne Kallis valts till partiets ordförande. I kommunalvalet 1996 vann KD 25% av Larsmorösterna och 8,5% av Pedersörerösterna. Under de senaste trettio åren har partiets understöd ökat stadigt i båda kommunerna (se tabell A1) samtidigt som SFP, och i Larsmo även SDP, tappat mark.

~

Vad kan vi då säga om sambandet mellan læstadiansk grupptillhörighet och kristdemokratisk partipreferens i kommunerna idag? Vi saknar data om individuellt röstningsbeteende enligt väckelseengagemang, så uttalanden måste bli försiktiga. Mycket tyder ändå på att de som ställer sig bakom KD till övervägande del är læstadianer, och att læstadianerna i de båda kommunerna till övervägande del väljer KD framom något annat parti.

Tabell 1 (tredje kolumnen från vänster) visar hur merparten av de invalda kristdemokratiska fullmäktigeledamöterna under den period för vilken data finns tillgänglig (2012–2025) samlar huvuddelen av sina röster i något av de læstadiantäta röstningsområden där rörelsen har eget bönehus[8] och där de själva, i de allra flesta fall, är bosatta. I Larsmo har andelen legat stabilt över 85% och i Pedersöre kring 80%. Av tabell 1 (kolumnen längst till

vissa deltar flitigt, andra mer sporadiskt. Enligt Häger (2017b, 55) besöks Larsmobönehusen av totalt omkring 1000 personer varje söndag. I Ytteresse rapporterar Snellman (2014, 253) en uppgift om cirka 600 sammankomstdeltagare. Uppslutningen torde vara störst till sommarmötet, som ordnas växelvis i Larsmo och Pedersöre (Ytteresse). Enligt en uppgift av Hjulfors (2024, 80) lockar sommarmötessöndagen cirka 6000 personer från hela LFF:s verksamhetsområde (samt även från andra håll).

8 Röstningsområden med eget bönehus är Bosund, Eugmo (Näs bönehus), och Risö (Risöhäll bönehus) i Larsmo samt Kållby och Ytteresse i Pedersöre. Röstningsområdet Lepplax har inget eget bönehus, men læstadianismen har långa anor i byn (Wentin 1963, 35, 40) och idag är en betydande andel av invånarna læstadianer som verkar inom bönehuset i grannbyn Kållby (Hjulfors 2020, 20). Området har därför räknats som ett område med bönehus i tabell 1.

höger) framgår även att merparten av de invalda kristdemokratiska ledamöterna tillhör den læstadianska rörelsen.[9] Detta blir särskilt tydligt i Larsmo, där KD:s fullmäktigegrupper nästan uteslutande bestått av læstadianer. Även i Pedersöre har en klar majoritet av KD:s fullmäktigeledamöter tillhört læstadianismen. Antalet læstadianska fullmäktigeledamöter inom SFP eller något annat parti är svårare att uppskatta, men klart är att det minskat stadigt sedan 1990-talet och idag är litet (se även Andelin 2023).

Tabell 1: KD:s fullmäktigeledamöter, 2012–

Valår	Antal (N) ledamöter	Andel (%) med förankring i bönehusområde	Andel (%) læstadianer, uppskattning
Larsmo			
2012	11	90,9	81–100
2017	13	84,6	81–100
2021	14	85,7	81–100
2025	16	87,5	81–100
Pedersöre			
2012	10	80,0	61–80
2017	10	80,0	61–80
2021	11	81,8	61–80
2025	14	78,6	61–80

Det totala antalet ledamöter är 27 i Larsmo och 35 i Pedersöre. Andel med förankring i bönehusområde avser andelen invalda KD-ledamöter som samlar de flesta av sina röster i något av röstningsområdena Bosund, Eugmo (Näs bönehus) eller Risö (Risöhäll bönehus) i Larsmo, eller Kållby, Lepplax eller Ytteresse i Pedersöre (angående Lepplax, se not 8). Dataunderlaget är sammanställt av författaren, med hjälp av material från FOS (2025) samt Yle (u.å.).

En annan indikation på kopplingen mellan læstadianism och kristdemokrati är KD:s valekologi i de båda kommunerna (2011–2025).

9 Det bör understrykas att dessa beräkningar är grova och riktgivande. Skattningarna har gjorts genom att granska om ledamöterna engagerat sig i læstadiansk bönehusverksamhet (exempelvis som predikant, tolk eller förtroendevald), om de har nära familjeband (maka, son/dotter, svärson eller -dotter) till någon med synligt engagemang eller om de är yrkesverksamma i læstadianskt präglade sammanhang. Här används historiker (Björkskog u.å.; Gäddnäs & Fagerholm 2006; Pettersson 2009; Enkvist m.fl. 2018), muntliga uppgifter samt egen lokalkännedom.

Som tabell 2 visar har KD samlat sitt klart starkaste väljarstöd i röstningsområden där det finns ett læstadianskt bönehus (och där en stor del av befolkningen traditionellt tillhört – och fortfarande tillhör – den læstadianska rörelsen). Medan väljarstödet i övriga röstningsområden ligger på, i medeltal, omkring 21% uppgår stödet till cirka 55% (21+34) i områden med læstadianskt bönehus (modell 1). Om vi, som i modell 2, även räknar röstningsområdet Lepplax till gruppen med læstadianskt bönehus (se not 8) blir kontrasten ännu tydligare: 17% jämfört med 55% (17+38). Mönstret kvarstår tydligt när vi kontrollerar för typ av val och kommun (modell 3 och 4), även om effekten av bönehus minskar något.

Tabell 2: Stöd för KD enligt förekomst av læstadianskt bönehus, 2011–

	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
	Estimat (Sf)	Estimat (Sf)	Estimat (Sf)	Estimat (Sf)
Intercept	20,67 (3,96)	17,07 (1,96)	22,06 (4,38)	18,28 (1,69)
Bönehus (vs inget bönehus)	34,32 (6,52)	–	29,51 (5,60)	–
Bönehus + Lepplax (vs övr.)	–	38,41 (4,76)	–	34,69 (4,39)
Riksdagsval (vs kommunalval)	–	–	-4,17 (1,26)	-3,90 (1,16)
Larsmo (vs Pedersöre)	–	–	9,17 (5,80)	8,93 (6,07)
R^2	0,57	0,78	0,60	0,82
Justerad R^2			0,59	0,81

Beroende variabel: Stöd för KD (%). N =132. Standardfelen (Sf) är klustrerade enligt röstningsområde. (Regressionskoefficienterna är statistiskt signifikanta (p<0,01), förutom när det gäller kommun (Larsmo vs Pedersöre).) Dataunderlaget är sammanställt av författaren, med hjälp av material från FOS (2023; 2025) samt Yle (u.å.).

Sammanfattningsvis ger både fullmäktigegruppernas sammansättning och valekologin en klar antydan om att KD:s styrka i hög grad hänger samman med en livskraftig læstadiansk rörelse. Denna korrelation väcker frågor om hur religiösa och politiska lojaliteter samverkar. Följande underavsnitt avser fördjupa denna diskussion.

Læstadianism och kristdemokrati: mekanismerna

Tre mekanismer kan bidra till att kasta ytterligare ljus över det förmodade samband som ovan illustrerats: värderingar, gruppidentitet samt nätverk. Den religiösa tillhörigheten kan, för det första, påverka individers värderingar (kognition): vad man uppfattar som rätt och orätt, viktigt och oviktigt. Den kan även, för det andra, påverka individens känslo- och identitetsmässiga orientering (affektion), såsom upplevelser av lojalitet och hemvist. Nätverk, för det tredje, kan fungera som kanaler genom vilka den religiösa identiteten överförs (socialisation). Sammantaget kan dessa tre faktorer förstås som delar i orsakskedjor eller som mellanliggande variabler genom vilken den kausala faktorn av intresse – i detta fall læstadianism – antas påverka utfallet – i detta fall kristdemokratisk partipreferens.

~

En första faktor som kan koppla samman læstadianism och kristdemokrati är den åtminstone delvis överlappande värdegrunden. Læstadianismen präglas av traditionella normer kring familj, kön och sexualitet samt av skepticism mot sekularisering och kulturell liberalism (Snellman 2011, 79–82; Enkvist m.fl. 2018, 46–47). Bland de etablerade partierna är det framför allt KD som representerar en sådan agenda (Arter 2024a, 124–127; se även Hjelm m.fl. 2023).

Ur ett bredare perspektiv kan denna värdegemenskap förstärkas av västvärldens ökande sekularisering (Norris & Inglehart 2011; se även Stolz 2020 för en översikt av olika sekulariseringsteorier). Liberala och sekulära synsätt i värdefrågor har fått allt starkare fäste, och många – partier (Fagerholm 2013, 161; Navarrete m.fl. 2023, 177) såväl som väljare (Isotalo m.fl. 2020, 297–299; Dobbelaere 2023, 56) – har anpassat sina åskådningar i en liberal och sekulär riktning. Detta gäller även KD:s i sammanhanget närmsta konkurrent, SFP, som rört sig mot en icke-traditionell hållning i värdefrågor (Raunio 2006, 131–132; jfr dock Fittante & Himmelroos 2025). KD kan, med andra ord, framstå som en alltmer naturlig hemvist för religiöst konservativa väljare.

Figur 3 ger empiriskt stöd för dessa observationer, med hjälp av data från Chapel Hill Expert Survey (CHES; Jolly m.fl. 2022;

Rovny m.fl. 2025).[10] Figur 3a visar hur KD genomgående försvarar religiösa värden betydligt mer än övriga centerhögerpartier. Centern förhåller sig något mer positivt än negativt medan Samlingspartiet håller till i mitten av skalan. SFP är minst positivt, och dessutom alltmer sekulärt, åtminstone fram till 2024 års mätning. Figur 3b demonstrerar hur KD även har den mest konservativa sociokulturella profilen, och partiet rör sig mot mer traditionella positioner över tid. För övriga partier är riktningen snarast den motsatta. Centern är alltjämt något mer konservativt än liberalt, Samlingspartiet rör sig i sicksack i mitten medan SFP rör sig från mitten mot utpräglat liberala positioner, åtminstone fram till mätningen 2019.

10 CHES återger medelvärden från återkommande expertskattningar av partiideologier. Figur 3a fokuserar på religiösa principer (0=helt emot, 10=helt för; data tillgänglig för perioden 2006–2024). Figur 3b visar placeringen längs GAL–TAN-dimensionen (0=GAL (”liberal”), 10=TAN (”konservativ”); data tillgänglig för perioden 1999–2024). GAL står för gröna, alternativa och libertära värderingar, TAN för traditionella, auktoritära och nationalistiska synsätt (Hooghe m.fl. 2002). För bivariata regressionskoefficienter, se tabell A2.

Figur 3: KD:s, Centerns, Samlingspartiets och SFP:s positioner över tid

Sammantaget verkar alltså KD och SFP stå rätt långt ifrån varandra i synen på religion och samhällsnorm. Det av många finskspråkiga læstadianer favoriserade Centern är mindre konservativt än KD, men klart mer traditionellt orienterat än SFP. Bland de fyra centerhögerpartierna torde den læstadianska samhällssynen alltså ligga ganska nära KD:s, men tämligen långt bort från SFP:s. När språkets roll som mobiliserande kraft samtidigt kan förmodas vara mindre i starkt svenskspråkiga miljöer som Larsmo och Pedersöre framstår det som rimligt att læstadianer tenderar välja värdekonservativa KD framför det förvisso svenskpräglade men utpräglat sekulära och liberala huvudalternativet SFP.

~

Politiska val kan dock inte enbart förstås utifrån värderingar eller kognition – även affektion spelar roll. Forskning har på senare år uppmärksammat affektiv polarisering, där samhörighet med den egna gruppen förstärks av kontraster mot omvärlden. I en amerikansk studie visar Iyengar m.fl. (2012, 421) att polariseringen ökat, och även i Finland (Kekkonen m.fl. 2024, 142–144) och Svenskfinland (Berg m.fl. 2025, 16–20) syns liknande, om än måttliga, tendenser.

Læstadianismen präglas av stark gruppidentitet och god intern sammanhållning. Särskilt gammallæstadianismen har utmärkts av en tydlig gräns mellan ”vi” och ”dem” (Linjakumpu 2003, 100). Spänningar mellan in- och utgrupp har även noterats i tidigare studier av LFF-læstadianismen: utomstående kan uppfatta læstadianer som dogmbundna och isolerade medan læstadianer kan se utomstående som alltför värdsliga eller som namnkristna (Snellman 2011, 61, 240f; Häger 2017b, 56).

Ett sätt att få en (preliminär) uppfattning om hur rörelsens identitet byggs och markeras är att granska tonläget i dess månadspublikation *Sions Missionstidning*. En textanalytisk genomgång av årgångarna 2020–2024 ger ingen antydan om någon systematisk affektiv motsättningsretorik; tonläget är oftast rätt försonligt. Däremot står det klart att gränsen mellan tro och otro markeras tydligt, och ibland även rätt känsloladdat:

> Trots död och otrygghet i dagens värld, fortsätter orättfärdiga människor att göra det som är orätt. Många väljer en väg utan Gud [och] [m]ånga njuter av synden och förkastar frälsaren. Dessa människor är på riktigt hemlösa, det blir uppenbart på den yttersta dagen. Men de som äger himmelskt medborgarskap får komma till ett bättre hem. De har sina namn skrivna i Hemlandets medborgarförteckning, i Livets bok (Gäddnäs 2021, 11).

Uttalanden av detta slag uttrycker inte enbart en skillnad i tro och värderingar, utan drar även en moralisk och känslomässig gräns mellan in- (de som får ett bättre hem) och utgrupp (de orättfärdiga och hemlösa). Markeringar med inslag av in- och utgruppsidentifikation förekommer även annorstädes, om än inte i myckenhet. Ett exempel är försvaret av den egna gruppens bibliska syn på ”Gud som skapare av man och kvinna”, mot utgruppens ”genderideologi” som ”den onde” använder för att ”krossa Guds skapelse” (Hjulfors 2022, 5).

I ljuset av ovanstående kan det finnas skäl att anta att benägenheten att ställa sig bakom KD inte enbart hänger samman med värderingar, utan också med känslor och identitet. Denna identitet byggs med hjälp av en retorik som inte nödvändigtvis polariserar men som nog markerar gränser – mellan tro och otro, mellan Guds rike och världens rike eller mellan rätt och orätt. Att välja KD kan här bli mer än enbart ett politiskt ställningstagande – ett sätt att bekräfta eller förstärka sin tillhörighet till den egna gruppen samt markera mot en, åtminstone delvis, främmande utgrupp. Att ställa sig bakom KD kan, med andra ord, bli en identitetsmarkör.

~

Föregående underavsnitt fokuserade på relationer utåt. En annan mekanism som kan länka læstadianism till KD är relationer och nätverk inom rörelsen. Med sociala nätverk avses de band mellan människor genom vilka information, normer och beteenden sprids (Granovetter 1973, 1376–1378). I religiösa rörelser kan dessa band förstärkas av en gemensam vardag i form av samma boningsort, arbetsplats och skola, täta familjeband och gemensamma fritidsaktiviteter. Dessa nätverk kan bidra till att politiska övertygelser formas och reproduceras i växelverkan med andra, inom ramen för den gemensamma tillhörigheten (Stark & Bainbridge 1980, 125–127).

Læstadianismen utmärks generellt av starka nätverk som sträcker sig bortom den religiösa sfären. Nykänen (2012, 143f) noterar många gammallæstadianska företag särskilt inom byggbranschen, och Linjakumpu (2018, 201f) menar att den gammallæstadianska rörelsens politiker ofta har nära band till både näringslivet och SRK. Inom LFF-læstadianismen har en positiv syn på arbete och företagande kombinerats med en, åtminstone tidigare, viss skepsis mot högre utbildning (Dahlbacka & Snellman 2021, 157–158). Antalet læstadianskägda företag i regionen är stort och ökar (Snellman 2019, 162), och företagande framställs som ett meningsfullt sätt att ”tjäna i Guds rike” (Pöyhtäri 2021, 19).

För att få en uppfattning om nätverk där tro, näringsliv och politik vävs samman listar tabell 3 antalet företagare samt antalet predikanter bland KD:s fullmäktigeledamöter (2012–2025). Det bör understrykas att den bild som ges är grovt skissartad; varken antalet invalda företagare eller antalet invalda predikanter bidrar med någon fullständig bild av nätverk, och många informella kopplingar som inte indikeras av val- eller kandidatstatistik är förmodligen minst lika viktiga (jfr Suolinna & Sinikara 1986, 135–143). Vad vi ändå kan konstatera är att antalet invalda kristdemokratiska företagare stundom varit betydande, men inte exceptionellt. Antalet invalda predikanter får däremot betecknas som litet. Utanför informationen i tabell 3 kan vi dock notera ett flertal invalda KD-ledamöter på någon annan synlig post inom den læstadianska rörelsen, såsom bönehusföreningsordförande, söndagsskollärare, mötesledare eller tolk. Det finns även invalda KD-ledamöter som innehar ledande poster både inom den læstadianska rörelsen och inom näringslivet.

Tabell 3: KD:s fullmäktigeledamöter, 2012–: företagare och predikanter		
Valår	**Antalet företagare (av invalda KD-ledamöter)**	**Antalet predikanter (av invalda KD-män)**
Larsmo		
2012	4 (av 11)	0 (av 7)
2017	2 (av 13)	0 (av 8)
2021	2 (av 14)	0 (av 9)
2025	4 (av 16)	0 (av 10)
Pedersöre		
2012	3 (av 10)	1 (av 8)
2017	2 (av 10)	1 (av 7)
2021	0 (av 11)	1 (av 9)
2025	0 (av 14)	1 (av 10)

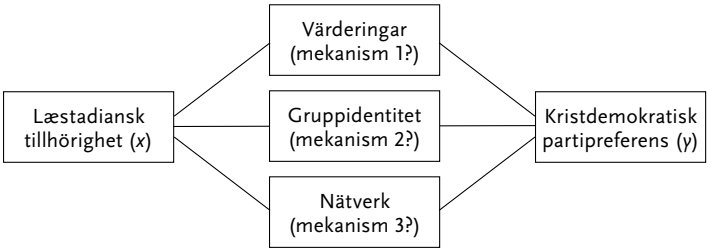
Som företagare räknas ledamöter som uppgivit yrkestitlar såsom företagare, egenföretagare eller liknande. Med predikant avses en person som i något skede under den aktuella tidsperioden varit verksam som (lekmanna)predikant i något av de fem aktuella læstadianska bönehusen (se Enkvist m.fl. 2018, 75). Antalet predikanter jämförs med antalet manliga KD-ledamöter eftersom kvinnor inte verkar som ordets förkunnare. Dataunderlaget är sammanställt av författaren, med hjälp av material från FOS (2025) samt Yle (u.å.).

Sammantaget torde det finnas skäl att anta att sociala nätverk och socialt kapital kan spela en viktig roll i den förmodat stora uppslutningen bakom KD. Även om nätverken inte blir tydligt uppenbara med hjälp av de data som presenteras här, finns det trots allt klara indikationer på en tydlig överlappning mellan tro, arbets- och näringsliv samt politik. Att dessa överlappande strukturer skapar informella band som är viktiga för att sprida och upprätthålla politiska preferenser är knappast ett långsökt antagande.

Avslutning

Fallstudier beskrivs ofta som ”a two-level game” – de handlar både om ”something general” och om ”something particular” (Gerring 2017, 222). I idiografiskt, partikulärt, hänseende är denna studie – såvitt känt – den första som riktar huvudfokus mot de politiska dimensionerna av LFF-læstadianismen. Arbetet erbjuder ett inledande, försiktigt hypotesbyggande, ramverk för att förstå samban-

det mellan læstadiansk tillhörighet och kristdemokratisk preferens. Huvudtesen – att læstadianer tenderar rösta på KD och att de gör så eftersom det samspelar med värdegrund, identitet och nätverk (se figur 4) – kan ligga till grund för kommande teoretiska och empiriska studier av LFF-læstadianismens politiska dimensioner. Möjliga fokusområden för framtida arbeten är att mer djuplodande utröna betydelsen av kandidaters religiösa, professionella samt politiska tillhörigheter för de læstadianska väljarna samt att granska de föreslagna mekanismernas faktiska relevans på såväl kommunal nivå som riksnivå.

Figur 4: Læstadianism och kristdemokrati: En tentativ förklaringsmodell

Ur ett generellt, nomotetiskt, perspektiv bidrar studien med förslag på hur väckelsepräglad grupptillhörighet kan påverka politiska preferenser (hypotes 1). Genom en analys av två extremfall föreslår arbetet att dessa preferenser kan formas av ett samspel mellan överlappande värderingar (mekanism 1), gruppidentiteter (mekanism 2) och sociala nätverk (mekanism 3). Artikeln understryker således vikten av att förstå politiskt beteende utifrån både kognition (värderingar), affektion (identitet) och socialisation (nätverk). Sammantaget antyder studien att det är samspelet mellan dessa mekanismer som är avgörande för hur väckelsepräglad kristendom översätts till kristdemokratisk partipreferens.[11]

11 En jämförelse kan göras med gammallæstadianismen (SRK), där stark gruppidentitet och täta sociala nätverk samexisterar med ett fortsatt betydande stöd för det – i jämförelse med SFP – ännu relativt konservativt orienterade Centern.

Källor

Intervju

Enkvist, Stig-Erik (2025): Personlig kommunikation, Stig-Erik Enkvist, verksamhetsledare, LFF, 11.8.2025.

Internet

FOS (2023): ”Riksdagsval (1983–2023)”, Statistikcentralen. https://stat.fi/sv/statistik/evaa [hämtat 29.5.2026].

FOS (2024): ”Kommunernas nyckeltal”, Statistikcentralen. https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/sv/Kuntien_avainluvut/ [hämtat 29.5.2026].

FOS (2025): ”Kommunalval (1976–2025)”, Statistikcentralen. https://stat.fi/sv/statistik/kvaa [hämtat 29.5.2026].

Uppslagsverket Finland (2012a): ”Larsmo”, Svenska folkskolans vänner. https://www.uppslagsverket.fi/sv/view-170045-Larsmo [hämtat 29.5.2026].

Uppslagsverket Finland (2012b): ”Pedersöre”, Svenska folkskolans vänner. https://www.uppslagsverket.fi/sv/view-170045-Pedersoere [hämtat 29.5.2026].

Yle (u.å.): ”Vaalit-Valet-Elections”, Yle. https://vaalit.yle.fi/tulospalvelu [hämtat 29.5.2026].

Tidningsartiklar

Andelin, Jan-Erik (2023): ”SFP:s huvudvärk i norr de unga konservativa kristna”, *Kyrkpressen* 9/2023, s. 3–4.

Gäddnäs, Tomas (2021): ”Ett hemland”, *Sions Missionstidning* 5/2021, s. 10–11.

Hjulfors, Torvald (2020): ”Flynängens bönehus”, *Sions Missionstidning* 6–7/2020, s. 18–20.

Hjulfors, Torvald (2022): ”Hur ser vi syndafallets följder idag?”, *Sions Missionstidning* 3/2022, s. 4–5.

Jokela, Eila (1960): ”Aikamme Johanneskastajat”, *Suomen Kuvalehti* 3/1960, s. 12–14.

Jokela, Eila (1961): ”Miksi Kolari on musta?”, *Suomen Kuvalehti* 21/1961, s. 14–15, 38, 40, 46.
Pöyhtäri, Vesa (2021): ”Seminarium för företagare och företagsledare”, *Sions Missionstidning* 11/2021, s. 18–19.

Litteratur

Arter, David (1980): ”The Finnish Christian League: Party or ‘anti-party’?”, *Scandinavian Political Studies* 3(2), s. 143–162.
Arter, David (2024a): ”Can a religious-niche party change – or was Kirchheimer right? Analysing the Finnish Christians’ search to become a catchall electoral party”, *European Politics and Society* 25(1), s. 115–131.
Arter, David (2024b): ”W(h)ither religious-niche parties? The Nordic Christians search for the mainstream through an ‘unsecular politics’ strategy”, *Religion, State & Society* 52(1), s. 21–42.
Berg, Janne m.fl. (2025): *Vi och dem? En rapport om samhällspolariseringen i Svenskfinland*. Vasa: Institutet för samhällsforskning, Åbo Akademi.
Björkskog, Fredrik (u.å.): *Laestadiansk bönehusverksamhet i Bosund 1896–1996*. Larsmo: eget förlag.
Boreman, Per (1953): *Læstadianismen: Fennoskandiens märkligaste väckelse och dess förhållande till kyrkan*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag.
Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (2024): ”Party identification”, *Political behaviour in contemporary Finland: Studies of voting and campaigning in a candidate-oriented political system*, red. Åsa von Schoultz och Kim Strandberg. Abingdon: Routledge, s. 119–136.
Braskén, Gretel (1986): *Larsmo Socialdemokratiska förening r.f. 1936–1986*. Larsmo: Larsmo Socialdemokratiska förening rf.
Brännström, Olaus (1962): *Den læstadianska själavårdstraditionen i Sverige under 1800-talet*. Lund: CWK Gleerups.
Dahlbacka, Jakob (2017): ”The Ostrobothnian Bible Belt: A landmark on the mental landscape”, *Väckelser som minnes- och meningsskapande narrativ*, red. Jakob Dahlbacka & Kim Groop. Åbo: Religion and Memory, s. 370–397.
Dahlbacka, Jakob & Snellman, Gerd (2021): ”Education hesitancy in the Ostrobothnian Bible Belt?”, *Conservative religion and*

mainstream culture: Opposition, negotiation, and adaptation, red. Stefan Gelfgren & Daniel Lindmark. Cham: Palgrave Macmillan, s. 139–169.

Dobbelaere, Karel (2023): ”Conflicts on moral issues: Christian churches and societal secularization in Western Europe”, *Religious voting in Western democracies*, red. José Ramón Montero m.fl. Oxford: Oxford University Press, s. 27–59.

Dogan, Mattei (2001): ”Class, religion, party: Triple decline of electoral cleavages in Western Europe”, *Party systems and voter alignments revisited*, red. Lauri Karvonen och Stein Kuhnle. London: Routledge, s. 90–110.

Enkvist, Stig-Erik m.fl. (2018): *Ett halvt sekel med LFF: Laestadianernas fridsföreningars förbund rf 1968–2018*. Jakobstad: Laestadianernas Fridsföreningars Förbund rf.

Fagerholm, Andreas (2013): ”Ideologiska positionsförändringar inom finländska partier 1945–2011”, *Politiikka* 55(3), s. 151–167.

Finnäs, Fjalar (1989): *Fruktsamheten i Larsmo: En studie av laestadianismens demografiska konsekvenser*. Vasa: Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.

Fittante, Daniel & Himmelroos, Staffan (2025): ”Ideological backtracking in ethnic parties: The case of the Swedish People’s Party of Finland”, *Nations and Nationalism* 31(4), 1018–1034.

Gerring, John (2007): ”The mechanismic worldview: Thinking inside the box”, *British Journal of Political Science* 38(1), s. 161–179.

Gerring, John (2017): *Case study research: Principles and practices* (2:a utgåvan). Cambridge: Cambridge University Press.

Granovetter, Mark S. (1973): ”The strength of weak ties”, *American Journal of Sociology* 78(6), s. 1360–1380.

Gäddnäs, Tomas & Fagerholm, Maj-Lis (2006): *Näs bönehus 100 år: 1906–2006*. Larsmo: Näs Fridsförening rf.

Hagevi, Magnus (2009): *Politisk opinion och religiositet i Västra Götaland*. Lund: Sekel Bokförlag.

Helin, Matti (1996): *Päästä meidät pahasta: Uskonto Skdl:n politiikassa 1944–1961*. Åbo: Turun yliopisto.

Hjelm, Titus m.fl. (2023): *Uskonto, politiikka ja suomalaisten asenteet: Raportti*. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Hjulfors, Kurt (2024): ”Laestadianernas sommarmöten i Esse och Larsmo uppkomst och utveckling åren 1926–2020”. Pro gradu-avhandling i kyrkohistoria, Åbo Akademi.
Hooghe, Liesbet m.fl. (2002): ”Does left/right structure party positions on European integration?”, *Comparative Political Studies* 35(8), s. 965–989.
Häger, Andreas (2017a): ”Konstruktionen av Österbotten som bibelbälte”, *Föreställda finlandssvenskheter: Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland*, red. Sven-Erik Klinkmann m.fl. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, s. 139–166.
Häger, Andreas (2017b): ”Religion på den österbottniska landsbygden”, *En bondepraktika för det senmoderna: Texter tillägnade Erland Eklund*, red. Kjell Andersson & Nora Brandt. Åbo: Åbo Akademis förlag, s. 53–59.
Isotalo, Veikko m.fl. (2020): ”Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019”, *Politiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019*, red. Sami Borg m.fl. Helsingfors: Justitieministeriet, s. 288–306.
Iyengar, Shanto m.fl. (2012): ”Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization”, *Public Opinion Quarterly* 76(3), s. 405–431.
Jolly, Seth m.fl. (2022): ”Chapel Hill Expert Survey trend file, 1999–2019”, *Electoral Studies* 75(102420), s. 1–8.
Juva, Mikko (1989): *Mies etsi vapautta: L. P. Tapanisen elämä*. Helsingfors: Kirjaneliö.
Kalyvas, Stathis N. (1996): *The rise of Christian democracy in Europe*. Ithaca: Cornell University Press.
Karlsson, Gösta m.fl. (1986): *Svenska folkpartiet i Larsmo 1906–1986*. Larsmo: Svenska folkpartiet i Larsmo.
Karvonen, Lauri (1992): ”Kristna partier i Norden: Seger över väderkvarnarna?”, *Politiikka* 34(3), s. 345–358.
Kekkonen, Arto m.fl. (2024): ”Friends and foes: Affective polarization among Finnish voters”, *Political behaviour in contemporary Finland: Studies of voting and campaigning in a candidate-oriented political system*, red. Åsa von Schoultz & Kim Strandberg. Abingdon: Routledge, s. 137–156.
Linjakumpu, Aini (2003): ”Lestadiolaisuuden poliittinen merkitys Pohjois-Suomessa”, *Sellainen seutu ja sellainen maa: Erot, vastar-*

inta, ja uuden politiikan vaatimus Lapissa, red. Aini Linjakumpu & Leena Suopajärvi. Rovaniemi: Lapin yliopisto, s. 85–110.
Linjakumpu, Aini (2012): *Haavoittunut yhteisö: Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Tammerfors: Vastapaino.
Linjakumpu, Aini (2018): *Vanhoillislestadiolaisuuden taloudelliset verkostot*. Tammerfors: Vastapaino.
Lohi, Seppo (1989): *Sydämen kristillisyys: Lars Levi Laestadius ja lestadiolaisen herätyksen alkuvaiheet*. Uleåborg: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys.
Lohi, Seppo (1997): *Pohjolan kristillisyys: Lestadiolaisuuden leviäminen Suomessa 1870–1899*. Uleåborg: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.
Lohi, Seppo (2007): *Lestadiolaisuuden suuri hajaannus ja sen taustat*. Uleåborg: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.
Madeley, John T. S. (2004): "Life at the Northern margin: Christian democracy in Scandinavia", *Christian democratic parties in Europe since the end of the Cold War*, red. Steven Van Hecke & Emmanuel Gerard. Leuven: Leuven University Press, s. 217–241.
Miettinen, Martti E. (1942): *Lestadiolainen herätysliike I: Perustajan aika.* Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Otava.
Mykkänen, Juri (2012): "Uskonto ja äänestäminen", *Muutosvaalit 2011*, red. Sami Borg. Helsingfors: Justitieministeriet, s. 292–309.
Navarrete, Rosa M. m.fl. (2023): "Religiosity and ideology in Western Europe and the United States", *Religious voting in Western democracies*, red. José Ramón Montero m.fl. Oxford: Oxford University Press, s. 163–199.
Nevalainen, Kirsi (2004): "Vanhoillislestadiolaisuuden vuoden 1934 hajaannus Rauhan Sana-lehden tulkitsemana 1935–1950". Pro gradu-avhandling i kyrkohistoria, Joensuun yliopisto.
Norris, Pippa & Inglehart, Ronald (2011): *Sacred and secular: Religion and politics worldwide* (2:a utgåvan). Cambridge: Cambridge University Press.
Nykänen, Tapio (2012): *Kahden valtakunnan kansalaiset: Vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
Nykänen, Tapio & Harjumaa, Tiina (2019): "Vanhoillislestadiolaisuus Pohjois-Suomen kunnallispolitiikassa", *Politiikka, talous*

ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa, red. Aini Linjakumpu m.fl. Rovaniemi: Lapland University Press, s. 59–91.
Pettersson, Roger (2009): *Punsar bönehus 100 år: 1909–2009*. Pedersöre: Punsar bönehusförening rf.
Raittila, Pekka (1976): *Lestadiolaisuus 1860-luvulla: Leviäminen ja yhteisönmuodostus*. Helsingfors: Akateeminen Kustannusliike.
Raunio, Tapio (2006): "The Svenska folkpartiet: The gradual decline of a language party", *Autonomist parties in Europe: Identity politics and the revival of the territorial cleavage*, vol. II, red. Lieven De Winter m.fl. Barcelona: Institut de Ciències Polítiques i Socials, s. 123–139.
Rovny, Jan m.fl. (2025): "The 2024 Chapel Hill Expert Survey on political party positioning in Europe: Twenty-five years of party positional data", *Electoral Studies* 97(102981), s. 1–6.
Salomäki, Hanna (2010): *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen*. Tammerfors: Kirkon tutkimuskeskus.
Seawright, James & Gerring, John (2008): "Case selection techniques in case study research: A menu of qualitative and quantitative options", *Political Research Quarterly* 61(2), s. 294–308.
Snellman, Gerd (2011): *Sions döttrar: De laestadianska kvinnorna som traditionsförmedlare i norra svenska Österbotten 1927–2009*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
Snellman, Gerd (2014): "Den laestadianska Rauhan Sana-riktningens mötesplatser i norra svenska Österbotten fram till år 2011", *Vekkelsens møtesteder*, red. Arne Bugge Amundsen. Lund: Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, s. 249–260.
Snellman, Gerd (2019): "LFF-lestadiolaisyritysten hyväntekeväisyys Pietarsaaren seudulla", *Politiikka, talous ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa*, red. Aini Linjakumpu m.fl. Rovaniemi: Lapland University Press, s. 161–197.
Snellman, Gerd (2020): "Alla tillsammans? Ideal, praktiker och utmaningar i det laestadianska rummet", *Vekkelsens rom*, red. Arne Bugge Amundsen. Lund: Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, s. 217–230.
Stark, Rodney & Bainbridge, William Sims (1980): "Towards a theory of religion: Religious commitment", *Journal for the Scientific Study of Religion* 19(2), s. 114–128.

Stolz, Jörg (2020): ”Secularization theories in the twenty-first century: Ideas, evidence, and problems. Presidential address”, *Social Compass* 67(2), s. 282–308.

Suolinna, Kirsti & Sinikara, Kaisa (1986): *Juhonkylä: Tutkimus pohjoissuomalaisesta lestadiolaiskylästä*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Talonen, Jouko (1988): *Pohjois-Suomen lestadiolaisuuden poliittis-yhteiskunnallinen profiili 1905–1929*. Helsingfors: Suomen Kirkkohistoriallinen Seura.

Talonen, Jouko (1993): *Esikoislestadiolaisuus ja suomalainen yhteiskunta 1900–1944*. Helsingfors: Suomen Kirkkohistoriallinen Seura.

Talonen, Jouko (2001): ”Lestadiolaisuuden hajaannukset”, *Iustitia* 14, s. 11–30.

Talonen, Jouko (2014): ”Lestadiolaisuuden synty, leviäminen ja hajaannukset”, *Teologinen Aikakauskirja* 119(1), s. 19–34.

Talonen, Jouko (2016): ”Lestadiolaisuus muuttuvan ajan paineissa”, *Perusta* 3/2016, s. 133–146.

Talonen, Jouko (2019): ”Lestadiolaisuus, politiikka ja eduskuntavaalit 2015”, *Politiikka, talous ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa*, red. Aini Linjakumpu m.fl. Rovaniemi: Lapland University Press, s. 23–58.

Talonen, Jouko (2025): *Kun herätysliike hajosi…: Vanhoillislestadiolaisuuden hajaannus ja Rauhan Sanan ryhmän synty 1932–1935*. Rovaniemi: Väyläkirjat.

Tölli, Tuomas (2007): ”’Jolla on kaksi ihokasta, antakoon toisen…’: Martti Linna – SKDL:n lestadiolainen kansanedustaja 1958–1970”. Pro gradu-avhandling i kyrkohistoria, Helsingfors universitet.

Wentin, Erik (1963): *Laestadianismen i svenska Österbotten*. Vasa: eget förlag.

Bilagor

Tabell A1: KD i Larsmo och Pedersöre: Understöd (%) och understödets extremhet (*E*)									
Kommunalval					**Riksdagsval**				
	Larsmo		**Pedersöre**			**Larsmo**		**Pedersöre**	
	%	**E (rang)**	**%**	**E (rang)**		**%**	**E (rang)**	**%**	**E (rang)**
1972	–		–		1970	–		–	
1976	3,4	0,3 (≥50)	–		1972	0,7*a*		0,2*ab*	
1980	3,4	0,2 (≥50)	–		1975	2,3*a*		1,0*ab*	
1984	1,7	1,4 (≥50)	–		1979	9,5*ac*		3,2*a*	
1988	1,8	1,1 (≥50)	–		1983	14,5*c*	11,8 (1)	4,6	1,9 (≥50)
1992	2,4	0,8 (≥50)	–		1987	1,8	0,3 (≥50)	0,4	1,7 (≥50)
1996	25,0	14,3 (1)	8,5	3,3 (29)	1991	7,6*c*	4,3 (21)	2,3	0,1 (≥50)
2000	30,4	14,1 (1)	15,4	6,0 (5)	1995	16,3	12,6 (4)	3,6	1,1 (≥50)
2004	31,7	15,0 (1)	17,4	6,2 (5)	1999	23,4	11,4 (5)	8,0	2,6 (42)
2008	33,6	17,2 (1)	20,9	9,8 (3)	2003	38,0	18,7 (1)	18,9	8,1 (10)
2012	39,7	23,9 (1)	27,1	15,5 (2)	2007	38,5	21,6 (1)	18,0	8,8 (5)
2017	46,3	23,9 (1)	27,4	13,1 (2)	2011	42,7	32,8 (1)	24,0	17,2 (2)
2021	52,1	26,7 (1)	32,2	15,6 (2)	2015	48,2	30,1 (1)	25,1	14,7 (2)
2025	56,6	26,5 (1)	38,6	17,5 (2)	2019	48,0	26,2 (1)	23,5	11,8 (4)
					2023	51,3	29,7 (1)	31,4	17,3 (3)

E mäter hur extremt understödet för KD är i en viss kommun i ett visst val, jämfört med vad som är typiskt (normalt, vanligt) för KD i samma val. Ju högre värde, desto mer extremt är understödet. Rang-värdet anger rangordning, där (1) innebär den kommun med den mest extrema stödnivån, (2) kommunen med den näst mest extrema stödnivån, osv. *E* för parti *x* i kommun *i* beräknas enligt , där *xi* betecknar understödet för *x* i kommun *i*, *M* är medianunderstödet över alla kommuner och *xj* understödet för *x* i varje kommun *j*. Data om partiunderstöd är hämtade från FOS (2023; 2025) samt från tidigare års valrapporter (riksdagsvalen 1972, 1975 och 1979); symbolen ”–” anger att KD inte erhöll några röster i kommunen vid ifrågavarande val.

a E har inte beräknats för riksdagsvalen 1972, 1975 och 1979 eftersom resultaten endast finns i icke-maskinläsbart format.

b Anger det genomsnittliga stödet för Esse (1972: 0,3%; 1975: 1,3%), Pedersöre (1972: 0,3%; 1975: 1,1%) och Purmo (1972: –; 1975: 0,6%). (Esse och Purmo slogs samman med Pedersöre 1.1.1977.)

c Det relativt höga understödet för KD i Larsmo före KD:s egentliga genombrott år 1996 torde hänga samman med den svenskspråkige karlebybon Bjarne Kallis' kandidatur (Kallis kandiderade inte 1987).

Tabell A2: Värdeförändringar över tid: Bivariata regressioner

Parti	Intercept	b	R2	N	(p)
Religiösa principer					
KD	8,67	0,05	0,53	5	(0,163)
Centern	5,88	0,04	0,51	5	(0,178)
Samlingspartiet	5,07	0,00	0,00	5	(0,952)
SFP	4,14	–0,02	0,03	5	(0,786)
GAL–TAN					
KD	7,82	0,05	0,74	7	(0,013)
Centern	7,32	–0,04	0,59	7	(0,043)
Samlingspartiet	5,35	–0,02	0,14	7	(0,402)
SFP	4,35	–0,07	0,56	7	(0,052)

Oberoende variabel: tid (antal år sedan första mätåret). Beroende variabel: position.